

Factori determinanți ai opțiunilor electorale din România în 2004: o analiză la nivel agregat

Dragoman, Dragoș

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Dragoman, D. (2007). Factori determinanți ai opțiunilor electorale din România în 2004: o analiză la nivel agregat. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 7(4), 903-932. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-56139-0>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Commercial-NoDerivatives). For more information see:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0>

Factori determinanți ai opțiunilor electorale din România în 2004

O analiză la nivel agregat*

DRAGOȘ DRAGOMAN

Alegerile din România stârnesc pasiuni și eliberează energii nebănuite atunci când constăți prin sondaje de opinie dezinteresul românilor pentru politică și competența lor politică modestă. Seara prezentării rezultatelor scrutinului este punctul culminant al activității politice, dar ea rămâne și singura ocazie a contactului cu evidența fenomenelor electorale. Constatăm atunci că românii votează diferit în funcție de regiunea unde locuiesc, de mediul lor de rezidență, de faptul că sunt mai înstăriți sau mai săraci, tineri sau bătrâni, bărbați sau femei. Interesul multor studii electorale se limitează de cele mai multe ori doar la descrierea distribuției voturilor pentru a se concentra subit asupra alianțelor post-electorale și formarea executivelor, fie ele consilii locale, consilii județene sau guverne. Distribuția teritorială a voturilor la scrutinele succesive organizate în România pune însă constant problema preferințelor electorale ale cetățenilor. Ne vom preocupa în acest articol în special de distribuția teritorială a voturilor, analiza fiind realizată la nivel agregat de județ. Vom vedea cum voturile pentru partide se distribuie diferit, în funcție de mediul de rezidență, de localizarea în județe intracarpatică și extracarpatică, de nivelul de dezvoltare economică. Care ar fi cele mai robuste explicații pentru această distribuție? Vom testa în cele ce urmează câteva ipoteze culturale și socio-economice. Modernitatea socio-economică este oare o explicație suficientă? Există oare o „neo-dependență” rurală pentru Partidul Social Democrat, un „mecanism de control” al opțiunilor electorale rurale, așa cum afirmă unii cercetători? Funcționează oare o predispoziție ardeleană pentru alternanța la putere, chiar o predispoziție anticomunistă, ceea ce face ca discuția să fie purtată în termenii unor macro-regiuni politice distincte, așa cum cred alții? Performanța instituțională joacă vreun rol în reconfirmarea în funcție a aleșilor locali? Desigur, nici „neo-dependența”, nici predispoziția electorală regională nu pot fi neglijate. Ele trebuie însă nuanțate pentru a surprinde cât mai bine complexitatea votului în România. Înainte de a testa ipotezele preferințelor electorale, să vedem cum arăta distribuția teritorială a voturilor în alegerile locale din iunie 2004¹.

Alegerile locale din 2004

Privind la rezultatele alegerilor locale, parlamentare și prezidențiale, putem spune că ele au marcat o schimbare politică semnificativă. Chiar dacă scorurile

*Doresc să-i mulțumesc doamnei Violeta Alexandru, director al Institutului pentru Politici Publice (IPP), pentru permisiunea de a folosi datele colectate de către IPP privind *Indicatorii de performanță, un instrument eficient de întărire a capacității administrației publice locale din România*.

¹ Pentru o imagine de ansamblu a alegerilor din România până în 2000, v. Cristian PREDA, „Sistemul politic românesc după patru scrutaturi”, *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. I, no. 1, 2001, pp. 217-246.

electorale în scrutinele locale nu indică o înfrângere a Partidului Social-Democrat (PSD) la guvernare, victoriile opoziției în cazul unor primării de municipii și alianțele politice – ulterioare alegerilor – din anumite consilii județene și din Parlament au produs alternanța la putere. După alegerile din 2000, pe care le-a câștigat detașat, PSD s-a erodat treptat, dar mai puțin decât era de așteptat într-un context dificil și presant precum aderarea la NATO și Uniunea Europeană, ce a necesitat reforme substanțiale, necesare alierii României la standardele celor două organizații. Scăderea opțiunilor de vot pentru PSD și creșterea pentru partidele de opoziție urmează curbe relativ line, așa cum se poate constata din tabelele de mai jos¹.

Tabelul 1

Evoluția ponderii partidelor, în procente, din totalul răspunsurilor

	2001		2002		2003	
	Mai	Oct.	Mai	Oct.	Mai	Oct.
PSD	35,7	33,3	27,8	24,6	20,9	23,1
PNL	3,9	3,8	2,8	5,6	7,2	5,1
PD	4,9	4,3	5,9	4,6	4,6	4,6
PRM	10,1	7,2	8,5	8,9	7,0	8,8
PUR	---	0,2	1,5	0,5	0,7	1,3
UDMR	2,8	3,0	2,6	1,6	3,1	2,3

Tabelul 2

Evoluția ponderii partidelor, în procente, din totalul opțiunilor de vot

	2001		2002		2003	
	Mai	Oct.	Mai	Oct.	Mai	Oct.
PSD	58,8	62,2	54,7	51,7	46,8	43,9
PNL	6,4	7,1	5,4	11,7	16,1	9,6
PD	8,1	8,0	11,7	9,6	10,3	8,7
PRM	16,6	13,4	16,8	18,6	15,8	16,7
PUR	---	0,4	2,9	1,1	1,6	2,4
UDMR	4,6	5,6	5,2	3,4	6,9	4,4

Primăvara anului 2004 este momentul perfectării alianței electorale între două partide de opoziție, Partidul Național Liberal (PNL) și Partidul Democrat (PD), luând astfel naștere alianța Dreptate și Adevăr PNL-PD (D.A.). Chiar dacă aceasta nu a fost valabilă pentru scrutinul local decât în două circumscripții, în municipiile Cluj și București, ea și-a dovedit eficacitatea și a devenit baza unei înțelegeri electorale generalizate la alegerile parlamentare și prezidențiale din noiembrie.

¹ Datele provin din Barometrele de Opinie Publică (BOP) comandate de Fundația pentru o Societate Deschisă. Rezultatele BOP pot fi consultate la <http://www.osf.ro/ro/program.php?program=12> (acces: 23.10.2007)

În analiza noastră vom utiliza adesea frecvențe ale diverselor măsuri relative la performanțele electorale ale Alianței D.A. și în circumscripțiile în care cele două partide componente au candidat separat. Scorurile Alianței, artificiale desigur, vor fi calculate prin însumarea scorurilor PNL și PD. În ciuda scăderii opțiunii pentru PSD, acesta a reușit să obțină în iunie, totuși, cel mai mare număr de voturi la nivel național la alegerile pentru consiliile județene. Mai mult, PSD a obținut mai multe voturi decât în 2000. Această măsură este cea care indică forța electorală înaintea scrutinului general din noiembrie 2004, pentru că voturile pentru consiliile județene sunt mai „politice” decât cele pentru consiliile locale sau pentru primarii localităților.

Tabelul 3

Voturile obținute de partide/alianțe politice în scrutinul pentru consiliile județene, la nivel național, în 2000 și 2004

Partid	Voturi 2004	%	Voturi 2000	%	Dif. (%)
PSD	2 957 617	32,71	2 241 939	27,44	5,27
PNL	1 445 674	15,99	569 017	6,96	9,03
PD	1 156 867	12,79	809 287	9,91	2,88
D.A.	459 466	5,08	-----	-----	-----
PNL+PD+DA	3 062 007	33,86	-----	-----	-----
PRM	732 935	8,10	540 801	6,62	1,48
PUR	543 860	6,01	126 821	1,55	4,46
UDMR	513 165	5,67	512 413	6,27	- 0,6
Total	7 809 584	86,35	4 800 278	58,75	27,6
Alte partide	1 233 488	13,65	3 369 726	41,25	- 27,6
Total	9 043 072	100	8 170 004	100	0

Modificarea Legii electorale și ridicarea pragului electoral la 5% din voturile valabil exprimate a condus în acest scrutin la concentrarea opțiunilor electorale pentru marile partide. Dacă alte partide decât cele șase partide parlamentare (rezultate în urma scrutinului din noiembrie 2004, așa cum vom vedea mai jos) obțineau împreună în 2000 o proporție de 41,25% din sufragii, în 2004 ele nu reușeau să adune decât 13,65% din voturi. Proporția voturilor obținute de partidele mici este un bun indicator pentru concentrarea opțiunilor electorale și pentru votul util. Cu o singură excepție, anume UDMR, toate celelalte partide au obținut scoruri mai mari la alegerile pentru consiliile județene, iar marii câștigători par să fie PNL și PUR. Același lucru se constată și în cea ce privește voturile pentru consiliile locale și pentru primarii localităților.

Geografia electorală din iunie 2004

Voturile din 2004 nu sunt uniform repartizate geografic nici la scrutinele pentru alegerea autorităților publice locale și nici la cele pentru alegerea Camerei

Deputaților, Senatului și președintelui Republicii. Grupând județele pe provincii istorice sau regiuni de dezvoltare și clasificându-le după gradul de dezvoltare sau performanță instituțională, putem scoate în evidență anumite distribuții specifice. Vom începe cu o analiză la nivel agregat de regiune de dezvoltare, apoi vom trece la nivel agregat de județ.

Regiunile de dezvoltare au fost proiectate în 1998 pentru a favoriza creșterea economică și pentru a permite o mai bună gestionare a fondurilor structurale europene, desigur și sub presiunea Comisiei Europene. Aceste regiuni de dezvoltare au fost definite în funcție de criteriile de funcționalitate și de potențialul de cooperare între grupuri de județe, afirmă Dumitru Sandu¹. Criteriile după care au fost desenate sunt mai curând economice și geografice decât culturale (în ciuda respectării parțiale a criteriului de apartenență la provinciile istorice). În urma decupajului teritorial, regiunile de dezvoltare au fost compuse din următoarele județe: Regiunea 1 Nord-Est: Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui; Regiunea 2 Sud-Est: Brăila, Buzău, Constanța, Galați, Tulcea, Vrancea; Regiunea 3 Sud: Argeș, Călărași, Dâmbovița, Giurgiu, Ialomița, Prahova, Teleorman; Regiunea 4 Sud-Vest: Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt, Vâlcea; Regiunea 5 Vest: Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Timiș; Regiunea 6 Nord-Vest: Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu-Mare, Sălaj; Regiunea 7 Centru: Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Sibiu; Regiunea 8: Municipiul București și județul Ilfov. În analiza noastră la nivel agregat vom folosi date care nu includ permanent județul Ilfov și municipiul București. Vom indica de fiecare dată numărul de unități utilizate. Pentru ușurința prezentării, marcarea lor grafică se va face prin indicatorul rutier (Sibiu = SB, Brașov = BV, București = B etc.).

Dezvoltarea regională este dependentă de diverși factori, de infrastructură, resurse, localizare geografică. O variabilă centrală pentru analiza dezvoltării regionale o constituie – consideră D. Sandu – capitalul uman, indiferent cum este el măsurat. Și asta pentru că performanța economică și socială regională sau națională este legată de cât de mult produce o societate și în ce măsură își folosește forța de muncă disponibilă – adică de stocul disponibil de cunoștințe și abilități². În analiza noastră vom utiliza două măsuri ale capitalului uman. Prima este un indice al dezvoltării capitalului uman (HDI) calculat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) pe baza a trei dimensiuni: bogăție – exprimată prin PIB/capita ajustat cu puterea paritară de cumpărare în dolari americani (la valoarea din 2001), educație – exprimată prin rata alfabetizării și rata încadrării în învățământ și, în fine, sănătate – exprimată prin speranța de viață la naștere. A doua măsură este cea realizată de D. Sandu însuși, anume un indice de dezvoltare construit prin agregarea unor indicatori referitori la stocul de învățământ (ponderea absolvenților de liceu sau facultate sau școală post-liceală în totalul populației de peste 12 ani), starea de sănătate a populației (rata mortalității infantile) și intensitatea fenomenelor de comunicare indirectă – mass-media și PTTR (un scor factorial cu indicatorii abonamente TV, abonamente la posturi telefonice și scrisori expediate din județ)³.

Diferențele între regiuni apar ca destul de importante. Scorurile pe regiuni au fost calculate prin însumarea scorurilor pe județe în scrutinul pentru consiliile județene. Dacă PSD obține cel mai bun scor în regiunea Sud-Est, Alianța D.A. ob-

¹ Dumitru SANDU, *Spațiul social al tranziției*, Polirom, Iași, 1999, p. 133.

² *Ibidem*, p. 132.

³ *Ibidem*.

ține cea mai bună performanță în regiunea București. Scorul relativ mic obținut de Alianță în regiunea Centru se datorează scorurilor importante (neindicate aici) obținute de alte partide, precum UDMR și FDGR. Diferența dintre performanțele D.A. și PSD sunt însă importante în această regiune, precum și în regiunile Vest, Nord-Vest și București. Privind la aceste diferențe, constatăm că Alianța D.A. obține mai multe voturi în Transilvania, Banat, Crișana-Maramureș și București, iar PSD în Moldova, Muntenia, Oltenia și Dobrogea. Rezultatele nu diferă prea mult de situația din 2000. Atunci se confruntau o coaliție la guvernare (CDR+PNL+PD+UDMR) și o opoziție PSD+PRM+ApR. Alianța la guvernare de atunci obținuse majoritatea relativă a voturilor în aceleași provincii istorice, anume Transilvania, Banat, Crișana-Maramureș, dar cedase Bucureștiul.

Tabelul 4

Performanțele electorale ale alianței D.A și ale PSD în scrutinul din 2004 pentru consiliile județene, pe regiuni de dezvoltare, în procente

Regiunea de dezvoltare	Voturi D.A.	Voturi PSD	Diferență D.A.- PSD
REG 1 Nord-Est	32,45	38,86	-6,41
REG 2 Sud-Est	32,62	39,35	-6,73
REG 3 Sud	34,54	38,92	-4,38
REG 4 Sud-Vest	31,08	37,28	-6,20
REG 5 Vest	35,83	25,70	10,13
REG 6 Nord-Vest	31,47	25,58	5,89
REG 7 Centru	25,06	16,64	8,42
REG 8 București	46,90	33,16	13,74

Tabelul 5

Performanțele electorale ale puterii și ale opoziției în scrutinul din 2000 pentru consiliile județene, pe regiuni de dezvoltare, în procente

Regiunea de dezvoltare	Voturi CDR+PNL+PD+UDMR	Voturi PSD+PRM	Diferență
REG 1 Nord-Est	23	35	-12
REG 2 Sud-Est	24	36	-12
REG 3 Sud	25	42	-17
REG 4 Sud-Vest	25	41	-16
REG 5 Vest	32	28	4
REG 6 Nord-Vest	43	26	17
REG 7 Centru	49	18	31
REG 8 București	30	49	-19

În ciuda decupajului problematic al regiunilor de dezvoltare, putem pune în evidență o distribuție a voturilor în funcție de gradul de dezvoltare regională. O primă constatare este relația dintre bogăția regiunii de dezvoltare și votul pentru alianța D.A., evidențiată de corelația dintre PIB per capita (ajustat cu puterea paritară de cumpărare în dolari americani din 2001) și ponderea voturilor exprimate pentru

PNL, PD sau alianța D.A. (acolo unde aceasta a candidat ca atare) la scrutinul pentru consiliile județene ($r = 0,789$, $p < 0,05$, $N = 8$). O corelație la fel de puternică se obține între ponderea voturilor pentru alianța D.A. și un indicator de educație care exprimă rata încadrării în învățământ a persoanelor școlarizabile – în toate ciclurile de educație – adică în școli primare, secundare și superioare ($r = 0,845$, $p < 0,01$, $N = 8$). Dacă bogăția și educația se dovedesc legate de ponderea voturilor pentru alianța D.A., atunci capitalul uman în sine ar putea fi legat de ponderea voturilor exprimate. Human Development Index (HDI) al PNUD se dovedește și el puternic corelat cu ponderea voturilor pentru alianța D.A. ($r = 0,762$, $p < 0,05$, $N = 8$), confirmând relația dintre dezvoltare și vot.

Relațiile puternice observate între votul pentru Alianța D.A și indicatorii de dezvoltare sunt însă datorate valorilor mari ale indicatorilor pentru Regiunea 8 (București). Dacă Regiunea 8 este exclusă din calcul, toate relațiile anterioare își pierd semnificația statistică. Invers însă, relațiile între votul pentru PSD și indicatorii de dezvoltare care nu erau semnificative atunci când sunt luate în calcul toate regiunile de dezvoltare devin semnificative când regiunea 8 București este exclusă din analiză. Ponderea voturilor pentru PSD este legată de indicele de dezvoltare HDI ($r = -0,867$, $p < 0,05$, $N = 7$), dar ponderea voturilor pentru PSD este legată și de PIB/capita ($r = -0,871$, $p < 0,05$, $N = 7$). Din cauza variațiilor semnificative ale rezultatelor corelațiilor suntem nevoiți să abandonăm nivelul agregat de regiune de dezvoltare și să alegem un nivel mai redus de agregare, anume județul. Numărul județelor în analiza noastră variază între 40 și 42 în funcție de datele disponibile pentru județul Ilfov (fostul Sector Agricol Ilfov) și pentru București, unitate administrativă asimilată județelor României în analiză. Vedem în tabelul de mai jos cum arată rezultatele partidelor importante pe județe.

Tabelul 6
*Proporția voturilor pentru partide la scrutinul din 2004
pentru consiliile județene, pe județe, în procente*

Județ	D.A.	PSD	PRM	PUR
AB	43,88	24,44	7,01	7,80
AR	35,13	20,86	9,79	5,38
AG	29,45	39,82	10,25	6,53
BC	29,89	37,49	6,11	14,56
BH	40,80	18,01	5,72	3,69
BN	35,12	30,63	7,73	5,44
BT	30,87	35,87	13,08	6,30
BV	46,43	19,13	5,85	3,76
BR	39,81	31,80	10,85	5,94
BZ	29,30	44,60	8,72	8,61
CS	42,68	29,27	6,29	5,20
CL	34,29	37,51	6,48	9,47
CJ	25,40	25,58	16,59	2,98
CT	32,63	45,40	7,27	3,33
CV	9,68	10,04	3,47	1,74
DB	31,57	47,05	6,97	4,72

DJ	30,38	39,04	7,68	5,66
GL	30,38	35,76	5,73	16,33
GR	36,95	41,91	6,44	7,60
GJ	24,26	37,32	15,45	4,78
HR	8,38	8,95	3,23	2,98
HD	32,99	27,09	8,46	10,45
IL	37,05	39,19	5,76	1,27
IS	35,31	39,69	7,47	5,38
IF	42,55	35,23	5,76	5,12
MM	34,54	29,69	10,00	3,27
MH	33,17	35,71	11,31	6,15
MS	15,16	18,14	9,25	4,02
NT	31,53	43,00	7,51	7,46
OT	27,61	42,32	12,28	7,52
PH	34,42	28,29	9,71	10,36
SM	25,14	24,16	4,01	4,37
SJ	27,82	25,43	5,57	3,74
SB	26,86	19,16	3,94	6,38
SV	32,33	39,15	7,54	6,07
TR	38,06	38,68	7,05	2,80
TM	32,54	25,56	6,87	4,19
TL	37,53	30,23	9,76	5,69
VS	34,68	37,93	11,62	4,96
VL	40,00	32,02	8,02	5,67
VN	32,12	48,31	6,30	6,83
B	51,26	31,09	6,43	2,34

Regionalism electoral și dezvoltare locală

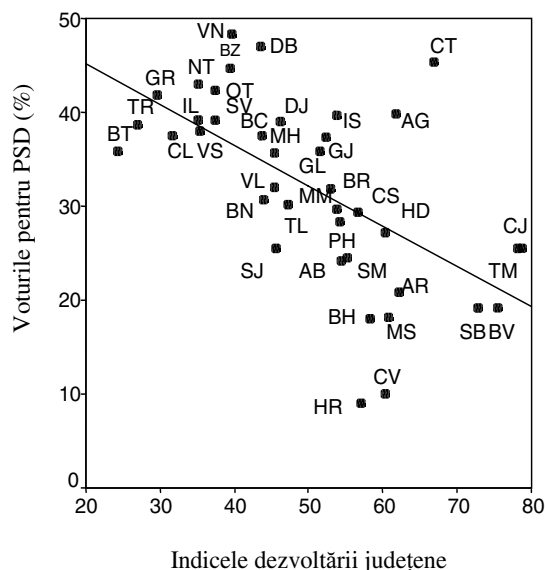
Distribuția teritorială a voturilor pentru consiliile județene în favoarea PSD și a Alianței D.A. indică o anumită regularitate. Analiza bivariată indică faptul că localizarea județului în afara Transilvaniei este de maximă importanță pentru PSD și neimportantă pentru Alianță. Astfel, localizarea în Transilvania a electorilor apare ca un mare handicap pentru PSD ($r = -0,814$, $p < 0,001$, $N = 42$). Această caracteristică nu are importanță pentru nici un alt partid important, cu excepția UDMR, un partid ardelenesc prin excelență. Diferențele înregistrate în 2000 îl făceau pe Molnár Gusztáv să vorbească despre o diferență politică calitativă între Transilvania și Vechiul Regat¹. Urmărind rezultatele din 2004 am putea reconfirma observația. O posibilă explicație avansată este cea culturală, anume o dezvoltare istorică diferită care îi predispune pe alegătorii ardeleni să refuze să voteze cu PSD. Relația dintre localizarea în Transilvania și refuzul votului pentru PSD ar putea fi însă pur întâmplătoare, doar consecința

¹ Gusztáv MOLNÁR, „Distribuția regională a voturilor din 4 iunie 2000 pentru consiliile județene”, *Provincia*, an I, nr. 3, iunie 2000.

unor relații puternice între indicatorii dezvoltării județene și vot. Astfel, dezvoltarea locală s-ar putea să fie mai importantă decât rezidența în Transilvania. Doar întâmplarea face ca județele mai dezvoltate să fie localizate în Transilvania.

Observăm repede cum voturile pentru PSD sunt corelate cu diferiți indicatori ai dezvoltării județene: corelația între voturile pentru PSD și indicele dezvoltării județene¹ calculat la nivelul anului 1995 este $r = -0,599$ ($p < 0,001$, $N = 40$). Dacă utilizăm indicele capitalului uman (Sandu), rezultatul este asemănător, $r = -0,564$ ($p < 0,001$, $N = 40$). Chiar dacă indicele capitalului uman este calculat la nivelul anului 1995, inerția dezvoltării regionale în România ne permite utilizarea acestui indice și în 2004. De exemplu, corelația dintre indicele 1991 și cel din 1995 este una foarte mare ($r = 0,977$, $p < 0,001$, $N = 40$). O relație negativă se obține și între votul pentru PSD și un indice al dezvoltării județene actualizat ($r = -0,504$, $p < 0,001$, $N = 40$), așa cum reiese dintr-o altă analiză².

Figura 1
Corelația dintre dezvoltarea județeană (1995) și voturile pentru PSD la consiliile județene în 2004

Această corelație dintre dezvoltarea județeană și opțiunile electorale nu se dovedește valabilă și pentru alte partide. Doar votul pentru PSD este legat de dezvoltarea rurală, de dezvoltarea județeană și de nivelul capitalului uman. Însă diferența dintre voturile pentru Alianța D.A. și voturile pentru PSD în județe este corelată cu dezvoltarea județeană ($r = 0,460$, $p < 0,01$, $N = 40$), indicele dezvoltării rurale ($r = 0,375$, $p < 0,05$, $N = 40$) și indicele capitalului uman ($r = 0,450$, $p < 0,01$, $N = 40$). Există însă și alte relații între gradul de dezvoltare locală și vot. Vom folosi pentru a calcula

¹***, *Carta Verde. Politici de dezvoltare regională în România*, Guvernul României și Delegația Comisiei Europene, București, 1997.

²Laurențiu ȘTEFAN, Răzvan GRECU, Todor ARPAD, Radu CRISTESCU, „Local Elections 2004: A Turning Point in Romanian Politics”, special CASP report on the electoral results and the new political configurations, Centrul de Analize și Studii Politice, București, august 2004, p. 64.

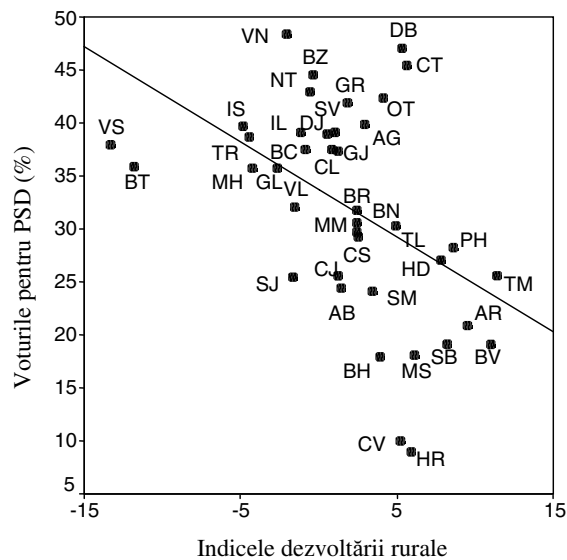
aceste relații date extrase din recensământul populației și al locuințelor din România (2002), precum și date furnizate de PNUD privind capitalul uman în România¹.

Voturile pentru PSD provin preponderent din județe cu pondere mare de populație rurală. De altfel, crede Sandu, ceea ce diferă între provinciile istorice este în special capitalul uman din mediul rural, stocul de capital uman fiind mai ridicat în județele intracarpatiche, cele din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, decât în cele extracarpatiche, cele din Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova². Dezvoltarea rurală este astfel negativ corelată cu ponderea voturilor pentru PSD ($r = -0,477$, $p < 0,001$, $N = 40$), așa cum o indică graficul de mai jos.

Dar votul pentru PSD este legat și de alte variabile, de exemplu corelația dintre voturile pentru PSD și rata urbanizării este semnificativă și negativă ($r = -0,359$, $p < 0,05$, $N = 42$). Relația între vot și gradul de urbanizare este și mai vizibilă atunci când introducem în calcul nu proporția voturilor pentru partidul la guvernare, ci diferența dintre ponderile voturilor pentru alianța D.A. și cele pentru PSD ($r = 0,471$, $p < 0,01$, $N = 42$). Cum urbanizarea este legată și de nivelul de educație, nu este deloc surprinzător să constatăm că preferința pentru PSD este legată de un indicator de educație cum ar fi ponderea persoanelor cu studii secundare din totalul populației în vârstă de cel puțin 15 ani ($r = -0,608$, $p < 0,001$, $N = 42$). Dacă am introduce în calcul alt indicator – ponderea celor cu studii superioare din totalul populației de 23 de ani și peste această vârstă – indicatorul ar fi și el corelat cu diferența pozitivă dintre ponderile voturilor pentru alianța D.A. și PSD ($r = 0,400$, $p < 0,01$, $N = 42$).

Figura 2

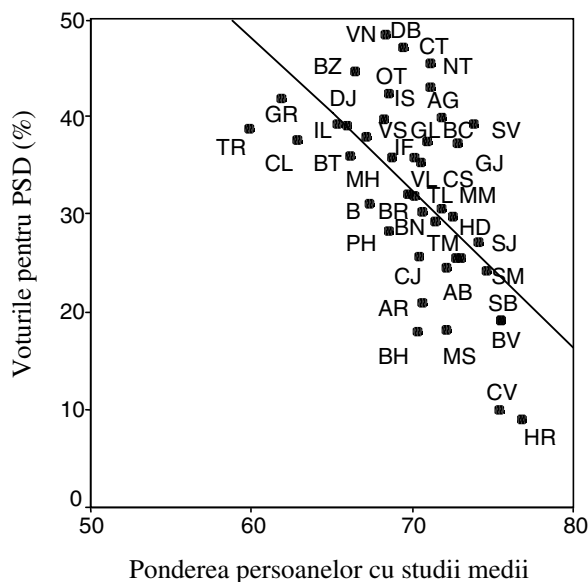
Corelația dintre dezvoltarea rurală și voturile pentru PSD la consiliile județene în 2004

¹ Datele sunt disponibile la <http://www.undp.ro/publications/pdf/NHDR2005eng.pdf> (acces: 10.08.2007)

² Indicele dezvoltării rurale este calculat de Dumitru Sandu. Pentru o discuție mai aprofundată privind dezvoltarea rurală, v. Dumitru SANDU, „Dezvoltare și sărăcie în satele României”, *Sociologie Românească*, nr. 4, 1999, pp. 117-138.

Figura 3
*Corelația dintre educație și voturile pentru PSD
 la consiliile județene în 2004*

Atât rata urbanizării, cât și incidența studiilor superioare se dovedesc corelate cu accesul oamenilor la informație, exprimat de numărul de abonamente TV la 1000 de locuitori. Cum era de așteptat, și votul pentru PSD este corelat negativ cu acest indicator de comunicare ($r = -0,380$, $p < 0,05$, $N = 41$), în timp ce diferența dintre ponderile voturilor pentru D.A. și PSD este corelată pozitiv cu acest indicator ($r = 0,359$, $p < 0,05$, $N = 41$). Dar nu trebuie să credem că relațiile dintre dezvoltare și votul pentru PSD sunt de dată recentă. Distribuția teritorială a voturilor pentru scrutinele locale din 2000 confirmă acest lucru, așa cum vom vedea mai jos.

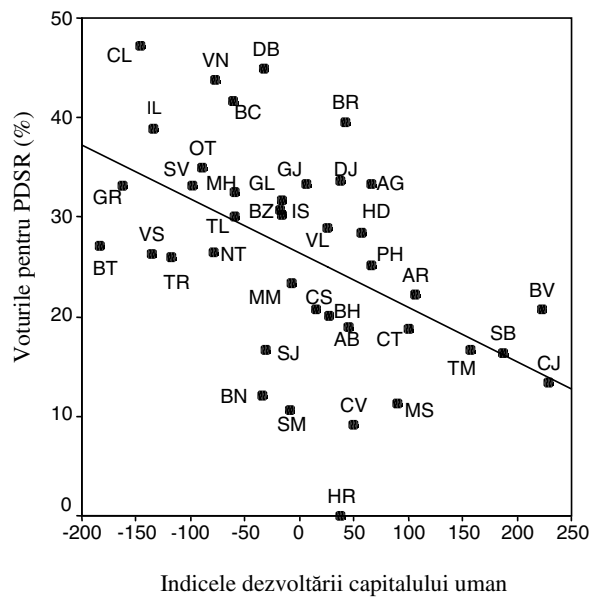
Geografia electorală din iunie 2000

Așa cum am văzut mai sus, alegerile din 2004 pentru consiliile județene reprezintă mai curând un succes politic pentru PNL și PD – realizat prin intermediul alianței D.A. – decât un eșec al PSD, din moment ce acest partid reușește chiar să-și îmbunătățească performanța electorală. Astfel, nu este de mirare nici relația relativ puternică dintre voturile obținute la nivel județean în 2000 și în 2004 ($r = 0,737$, $p < 0,01$, $N = 42$). Cu cât PDSR a avut într-un județ un scor mai bun în 2000, cu atât PSD a obținut mai multe voturi în 2004 în acel județ. Cum valoarea indicelui de corelație R este doar relativ mare, există și județe în care se înregistrează o diferență a ponderii voturilor pentru PSD/PDSR. Care au fost, în consecință, județele în care PSD și-a consolidat forța electorală de-a lungul mandatului guvernamental 2000-2004? Această consolidare a avut loc în județele cele mai puțin urbanizate,

corelația dintre diferența de voturi pentru PSD/PDSR și rata urbanizării fiind semnificativă și negativă ($r = -0,356$, $p < 0,05$, $N = 42$).

Dar și în 2000 pot fi puse în evidență distribuții teritoriale similare cu cele din 2004. Ponderea voturilor în favoarea PDSR pentru consiliile județene este negativ și semnificativ corelată cu dezvoltarea rurală ($r = -0,314$, $p < 0,05$, $N = 40$) și cu dezvoltarea județeană ($r = -0,537$, $p < 0,001$, $N = 40$). La fel ca în 2004, PDSR obține cele mai bune scoruri în județele cu populația cel mai puțin educată, corelația voturilor favorabile și ponderea persoanelor cu studii medii din totalul populației cu vârsta de cel puțin 15 ani fiind negativă, semnificativă și relativ puternică ($r = -0,573$, $p < 0,001$, $N = 42$). Cum educația este un factor esențial pentru dezvoltarea capitalului uman, nu este deloc surprinzător că voturile pentru PDSR se concentrează în județele caracterizate de scoruri mici de dezvoltare a capitalului uman (calculat de Sandu), corelația fiind, din nou, semnificativă ($r = -0,510$, $p < 0,001$, $N = 42$).

Figura 4
Corelația dintre capitalul uman și voturile pentru PDSR
la consiliile județene în 2000

Putem adopta și o altă măsură a succesului politic, anume ponderea mandatelor de primar obținute de partid în județe. Adesea se face diferența între votul pentru mandatul de primar – majoritar și uninominal – și cel pentru consiliile locale și județene – proporțional și pe listă. Legătura dintre opțiunile pentru cele două alegeri este însă una strânsă, așa cum arată corelația dintre voturile din 2000 pentru PDSR la consiliile județene și proporția mandatelor de primar obținute de acest partid în județe ($r = 0,832$, $p < 0,001$, $N = 42$). Nu este deloc surprinzător să descoperim că PDSR a obținut cele mai multe mandate de primar în județele unde rata studiilor medii ale populației era mai scăzută ($r = -0,488$, $p < 0,001$, $N = 42$), în județele cu o rată de dezvoltare rurală mai redusă ($r = -0,338$, $p < 0,05$, $N = 40$) și în general în județele mai puțin dezvoltate ($r = -0,415$, $p < 0,01$, $N = 40$).

Alegerile generale din 2004

În toamna anului electoral 2004 PSD rămânea un partid solid, în ciuda scăderii relative în sondaje. În urma scrutinului pentru Camera Deputaților partidul obținuse 3730 352 de voturi, mai mult decât orice alt partid sau alianță electorală. Spre exemplu, alianța D.A. (PNL-PD) nu obținea pentru Camera Deputaților decât 3191 546 voturi. Același lucru se întâmplă și în cazul scrutinului pentru Senat, unde PSD obținea 3 798 607 voturi, față de doar 3 250 663 de voturi pentru alianța D.A. Alianța D.A. va reuși să obțină mai multe voturi decât PSD doar la al doilea tur al alegerilor pentru președintele Republicii, când Traian Băsescu a obținut 5 126 794 de voturi față de Adrian Năstase, care obținuse numai 4 881 520 de voturi. Victoria candidatului Alianței D.A. este cea care a contat decisiv, prim-ministrul desemnat să formeze guvernul fiind un liberal care reușise în prealabil formarea unei majorități parlamentare care excludea la acea dată PSD.

Tabelul 7

Voturile pentru partide la scrutinul pentru Senat și Camera Deputaților în 2004

Partid/alianță	Senat		Camera Deputaților	
	N	%	N	%
PSD+PUR	3 798 607	37,17	3 730 352	36,80
D.A. PNL-PD	3 250 663	31,81	3 191 546	31,49
PRM	1 394 698	13,65	1 316 751	12,99
UDMR	637 109	6,23	628 125	6,20
Alte partide	1 138 476	11,14	1 269 686	12,53
Total voturi	10 219 553	100	10 136 460	100

Tabelul 8

Voturile pentru candidații la funcția de președinte al României în 2004

Partid/ alianță	Candidat	Turul I		Turul II	
		N	%	N	%
PSD+PUR	Adrian Năstase	4 278 864	40,94	4 881 520	48,77
D.A. PNL-PD	Traian Băsescu	3 545 236	33,92	5 126 794	51,23
PRM	Corneliu V. Tudor	1 313 714	12,57		
UDMR	Marko Bela	533 446	5,10		
Alte partide	Alții	780 945	7,7		
Total voturi		10 452 205	100	10 008 314	100

Rezultatele alegerilor pentru consiliile județene reprezintă, cum spuneam, un indicator al performanțelor electorale generale. Corelațiile dintre rezultatele electorale pentru diverse scrutine la nivel agregat de județ demonstrează o legătură

puternică între contexte, o anumită consistență a opțiunilor electorale. Este foarte probabil ca cineva care votează cu un partid/alianță la alegerile locale să voteze cu același partid/alianță la alegerile pentru Parlament, însă mai puțin cu candidatul acelui partid sau alianță politică sau electorală la Președinția României. Dar există și diferențe între cele două tabere politice. Legătura apare mult mai strânsă între voturile pentru Alianță și susținerea lui Traian Băsescu decât cea dintre voturile pentru PSD și candidatul său, Adrian Năstase.

Tabelul 9

Intercorelații între opțiunile electorale la diferite scrutine în 2004, la nivel agregat de județ, pentru PSD

Voturi	Voturi			
	Consilii județene	Camera Deputaților	Senat	Președinție
Consilii județene	----	0,888**	0,878**	0,235
Camera Deputaților	0,888**	----	0,993**	0,376*
Senat	0,878**	0,993**	----	0,335*
Președinție	0,235	0,376*	0,335*	----

** p < 0,01; * p < 0,05

Tabelul 10

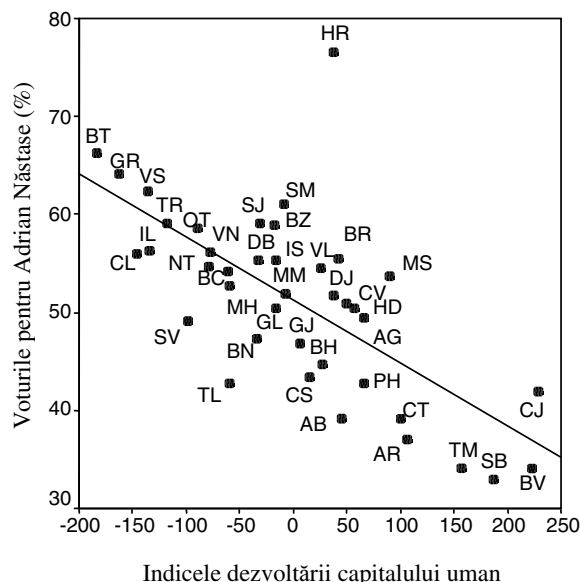
Intercorelații între opțiunile electorale la diferite scrutine în 2004, la nivel agregat de județ, pentru Alianța D.A. PNL-PD

Voturi	Voturi			
	Consilii județene	Camera Deputaților	Senat	Președinție
Consilii județene	----	0,761**	0,745**	0,395**
Camera Deputaților	0,761**	----	0,994**	0,738**
Senat	0,745**	0,994**	----	0,759**
Președinție	0,395**	0,738**	0,759**	----

** p < 0,01; * p < 0,05

Dacă privim la corelațiile strânse dintre voturile pentru consiliile județene și voturile pentru Senat și Camera deputaților exprimate în favoarea celor două grupări politice, nu este de mirare ca voturile pentru Alianța D.A. și pentru PSD să fie corelate cu diverși indicatori ai dezvoltării regionale. PSD este partidul votat și în noiembrie 2004 de electorii din județele caracterizate de rate mai mici ale urbanizării ($r = -0,474$, $p < 0,01$, $N = 42$), de un nivel mai scăzut de dezvoltare rurală ($r = -0,631$, $p < 0,01$, $N = 42$), de rate mai mari ale șomajului ($r = 0,350$, $p < 0,05$, $N = 42$), de rate mai mici ale educației medii ($r = -0,736$, $p < 0,01$, $N = 42$) și de niveluri mai scăzute ale informării populației, când luăm în calcul rata abonamentelor TV ($r = -0,428$, $p < 0,01$, $N = 42$).

Figura 5
Corelația dintre nivelul capitalului uman și voturile pentru Adrian Năstase în decembrie 2004 (turul II)

În cazul votului pentru candidații la Președinție observăm că distribuția teritorială a voturilor din al doilea tur are anumite asemănări cu cea a voturilor pentru consiliile județene, dar seamănă mult mai bine cu distribuția geografică a voturilor pentru cele două camere ale Parlamentului. Vedem cum Adrian Năstase a fost preferat în județele cu cea mai redusă dezvoltare rurală ($r = -0,566$, $p < 0,001$, $N = 42$), cu cea mai redusă rată a urbanizării ($r = -0,590$, $p < 0,001$, $N = 42$), cu populația cea mai puțin educată – când luăm în calcul ponderea populației cu studii superioare ($r = -0,623$, $p < 0,001$, $N = 42$) sau ponderea populației cu studii medii ($r = -0,303$, $p < 0,1$, $N = 42$) și cu populația cea mai puțin informată – când luăm în calcul rata abonamentelor TV ($r = -0,501$, $p < 0,001$, $N = 42$). Altfel spus, candidatul PSD și prim-ministru în funcție a fost preferat de alegătorii din județele caracterizate de cele mai mici rate de dezvoltare a capitalului uman – calculat de Sandu ($r = -0,680$, $p < 0,001$, $N = 40$).

Explicația votului pentru PSD

Care sunt factorii semnificativi ce determină votul pentru PSD? Explicația este oare una culturală sau una socio-economică? Vom relua în cele ce urmează scrutinele importante din 2004 spre a determina puterea de explicație a celor două modele, cel al dezvoltării economice și cel al predispoziției electorilor din Transilvania pentru un vot defavorabil PSD. Așa cum am văzut, dezvoltarea județeană și dezvoltarea capitalului uman erau puternic și negativ corelate cu votul pentru PSD în scrutinele pentru alegerea autorităților locale. Puterea explicativă a celor două variabile este însă redusă când o comparăm cu cea a educației. De altfel,

introducerea educației în model anulează orice influență din partea lor pentru că educația este conținută în compoziția indicilor. Dar descoperirea esențială este importanța localizării alegătorilor în Transilvania.

Tabelul 11

Explicația votului pentru PSD la consiliile județene

	1	2	3	4	5	6	7	8
Rată șomaj	0,146	0,093	0,116	0,065	0,142	0,022		-0,041
Pondere studii medii	-0,530 ***	-0,391*	-0,425*			-0,166		-0,161
Rată urbanizare	-0,184	-0,003	-0,036	0,086	-0,063	-0,095		-0,012
Index dezvoltare județeană		-0,298		-0,647*			-0,172	-0,033
Index capital uman			-0,244		-0,474		0,045	-0,012
Localizare în Transilvania						-0,677 ***	-0,740 ***	-0,706 ***
R pătrat aj.	0,380	0,384	0,385	0,315	0,279	0,658	0,660	0,647

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$. Coeficienții prezentați în tabel sunt coeficienți beta standardizați.

Modelele de regresie de mai sus nu confirmă explicația socio-economică. Relațiile semnificative și relativ puternice dintre dezvoltare – exprimată prin indexul HDI sau prin indicii dezvoltării județene – își pierd semnificația atunci când relațiile sunt controlate prin introducerea localizării geografice a județului. Puterea explicativă a modelului crește mult – aproape se dublează – atunci când această variabilă este introdusă în calcul. Există, în concluzie, o importanță a localizării geografice, situarea județului în Transilvania – înțelesă ca totalitate a teritoriilor românești intra-carpatică, înglobând Banatul, Crișana și Maramureșul – fiind defavorabilă votului pentru PSD. Dar această localizare specifică nu determină direct votul pentru Alianța D.A. Această situație ar putea fi explicată prin votul dispersat, prin existența regională a unor partide – altele decât PSD sau Alianța D.A. – care se bucură de succes electoral în această regiune: PPCD, FDGR și în special UDMR. De aceea, analizele electorale trebuie să se concentreze în ultima vreme asupra succeselor acestor partide mici, neparlamentare (exceptând UDMR) și asupra electoratului lor specific¹.

Reluarea analizei de regresie a votului favorabil PSD – de această dată la scrutinul pentru Camera Deputaților – demonstrează legătura sa puternică cu nivelul de dezvoltare a județului. Relațiile între dezvoltare – exprimată prin indexul dezvoltării județene sau prin indexul dezvoltării capitalului uman – și vot își pierd semnificația atunci când relațiile sunt controlate prin localizarea geografică a județului.

¹ Dragoș DRAGOMAN, „La recomposition du champ politique régional en Roumanie. Le succès du Forum Allemand à Sibiu/Hermannstadt”, *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. V, no. 1, 2005, pp. 181-201.

Predispoziția anti-PSD remarcată în Transilvania la scrutinul pentru consiliile județene este însoțită de un fenomen identic în cazul scrutinului pentru Camera Deputaților. Ținând cont de corelația foarte puternică între votul pentru Camera Deputaților și Senat, nu trebuie să fim mirați de reproducerea fenomenului în contextul votului pentru Senat.

Tabelul 12

Explicația votului pentru PSD la Camera Deputaților

	1	2	3	4	5	6	7	8
Rată șomaj	0,217*	0,104	0,153	0,069	0,186	0,132		0,016
Pondere studii medii	-0,623***	-0,471***	-0,541***			-0,375***		-0,319**
Rată urbanizare	-0,262*	0,134	0,042	0,242	0,007	-0,202*		0,130
Index dezvoltare județeană		-0,495*		-0,915***			-0,578	-0,373
Index capital uman			-0,348		-0,640**		0,203	0,037
Localizare în Transilvania						-0,462***	-0,565***	-0,454***
R pătrat aj.	0,632	0,667	0,655	0,551	0,465	0,759	0,727	0,769

*** p < 0,001; ** p < 0,01; * p < 0,05. Coeficienții prezentați în tabel sunt coeficienți beta standardizați.

Tabelul 13

Explicația votului pentru Adrian Năstase (turul II) pentru funcția de președinte al României

	1	2	3	4	5	6
Rată șomaj	0,110	-0,078	-0,016	0,101		-0,056
Pondere studii medii	-0,125	0,208	0,115	-0,097		0,169
Rată urbanizare	-0,539***	-0,134	-0,239	-0,532***		-0,137
Index dezvoltare județeană		-0,740*			-0,421	-0,501
Index capital uman			-0,570*		-0,362	-0,250
Localizare în Transilvania				-0,051	0,136	0,056
R pătrat aj.	0,328	0,449	0,440	0,312	0,443	0,423

*** p < 0,001; ** p < 0,01; * p < 0,05. Coeficienții prezentați în tabel sunt coeficienți beta standardizați.

Folosind rezultatele din al doilea tur al scrutinului pentru funcția de președinte al Republicii în 2004, observăm că fenomenul de respingere a candidaților

PSD în Transilvania nu se mai regăsește cu această ocazie, lucru surprinzător dacă luăm în calcul funcțiile politice ale lui Adrian Năstase, prim-ministru în exercițiu al unui guvern sprijinit de o majoritate parlamentară a PSD și președinte al aceluiași partid! Legătura relativ slabă între voturile favorabile PSD și cele favorabile candidatului Adrian Năstase (la nivel agregat) poate indica slaba identificare a liderului cu partidul său. Acest fapt poate avea efecte și asupra fenomenului specificului electoral din Transilvania. Așa cum se poate remarca în tabelul de mai sus, localizarea județului în Transilvania nu explică mai mult din variația votului pentru Adrian Năstase iar corelația dintre cele două variabile este slabă și nu este semnificativă.

Relația dintre localizarea geografică în Transilvania și votul defavorabil PSD nu ne apare atât de lipsită de dubii. Dacă Molnár Gusztáv credea cu tărie în 2000 în recurența acestui model electoral¹, el este confirmat doar în cazul scrutinelor pentru consiliile județene și pentru Camera Deputaților din 2004. Votul pentru candidatul PSD la președinție, Adrian Năstase, nu respectă același model. Ceea ce contează mai mult decât localizarea județului în Transilvania este gradul de urbanizare. Oricum, influențele variabilelor selectate nu sunt semnificative și puterea de explicație a modelelor este relativ scăzută. Trebuie să existe, deci, alte variabile care să explice felul în care se distribuie teritorial voturile pentru candidatul PSD. Identificarea acestor variabile rămâne în sarcina unei cercetări ulterioare.

Ipoteza dependenței sociale

Distribuția geografică a voturilor ridică încă o întrebare. Cum se poate explica orientarea către PSD a alegătorilor din județele cele mai puțin urbanizate și cu o dezvoltare rurală mai redusă, cu o populație mai puțin educată și mai puțin informată? O explicație avansată este o anumită dependență de autoritățile de stat pe care o au cei ce locuiesc în mediul rural. Tocmai țărani din județele cu rate mici ale urbanizării și ale dezvoltării rurale sunt mai puțin educați și mai puțin informați. Mai mult, aceștia practică cu precădere o agricultură de subzistență și se consideră că ei ar fi dependenți de autoritățile publice pentru diverse resurse, de la lemnul pentru încălzire până la diverse autorizații și ajutoare de stat². Lentoarea procesului de retrocedare și condițiile structurale ale mediului rural din România i-au transformat pe țărani într-o „pradă” ușoară pentru elitele de pradă ce controlează resursele locale și implicit politica locală³. Datorită acestor „paznici”, locuitorii satelor românești mai mici sunt rupți de restul societății, fără contact cu viața politică și socială a orașelor, spații mult mai moderne. Democratizarea completă nu se va putea realiza, consideră Mungiu-Pippidi, fără transformarea relațiilor sociale și de putere din mediul rural, diminuând astfel clivajul existent între satele subdezvoltate și dependente și orașele mult mai dinamice și mai moderne⁴.

Fenomenul nu este însă specific României. Victoriile partidelor succesoare partidelor comuniste în Germania de Est, Polonia, Ungaria și Rusia au fost și ele

¹ Gusztáv MOLNÁR, „Distribuția regională a voturilor...cit.”.

² Alina MUNGIU-PIPIDI, „Explaining the End of a Myth”, *Romanian Journal of Political Science*, vol. 4, no. 1, 2004, pp. 6-23.

³ *Ibidem*, p. 17.

⁴ IDEM, „Reinventing the Peasants. Local State Capture in Post-Communist Europe”, *Romanian Journal of Political Science*, vol. 3, no. 2, 2003, pp. 23-38.

interpretate prin prisma neo-dependenței rurale¹. Explicațiile oferite de obicei succesului acestor partide în țările menționate – ce obțin între 20 și 30% din voturi și domină confortabil partea stângă a eșichierului politic – țin de factorii economici și cei culturali. Prima explicație oferită a fost și în acest context intenția de vot a „perdanților tranziției”, cei care au resimțit cel mai acut o scădere a statusului economic, fie că este vorba de o scădere reală sau doar de sentimentul unei scăderi de status. Explicațiile par inadaptate însă cazului rusesc, caracterizat de modele regionale clare de vot. Aici votul apare mai curând drept o reacție de rezistență a periferiei agrare față de politicile guvernamentale, explicația dată fiind una culturală, anume reacția specifică a regiunilor periferice cele mai afectate de tranziția economică. Este posibil ca o explicație mai cuprinzătoare să ia în considerare factorii istorici ce au marcat pe termen lung dezvoltarea acestor regiuni periferice. Astfel, regiunile care au cunoscut experiența mării exploatații agricole și a sărăciei structurale în perioada pre-comunistă și unde proletarii agricoli și țăranii săraci au considerat comunismul drept un mare progres socio-economic sunt mai predispuse să voteze cu partidele succesoare partidelor comuniste din regiune.

Măsurarea corelațiilor dintre mărimea exploatației agricole postcomuniste și variabile socio-economice duce la rezultate surprinzătoare pentru țările din regiune. În Ungaria, de pildă, corelația dintre suprafața de teren în exploatare agricole mai mari de 57 hectare și votul pentru partidul succesor, anume Partidul Socialist Maghiar (MSzP), se dovedește a fi puternică și semnificativă ($r = 0,457$, $p < 0,05$), dar aceasta devine și mai puternică atunci când variabila independentă este suprafața de teren în exploatare mai mari de 114 hectare ($r = 0,709$, $p < 0,01$). Prin comparație, corelația dintre rata șomajului și votul pentru MSzP este mai slabă ($r = 0,573$, $p < 0,01$), în timp ce corelația dintre PIB/capita (ca indicator al sărăciei) și vot nu este semnificativă². Situația Poloniei este foarte asemănătoare, în ciuda diversității regionale istorice mai mari, Polonia actuală poate fi împărțită în patru regiuni, anume cele trei regiuni ocupate după partiția istorică de către Rusia, Prusia și Austria, alături de teritoriile germane cedate Poloniei după 1945. Corelația dintre proporția de teren arabil deținută de exploatațiile agricole mai mari de 50 hectare și votul pentru Alianța Stângii Democratice (SLD) este, din nou, semnificativă ($r = 0,582$, $p < 0,01$) și mai puternică decât cea dintre rata șomajului și votul pentru SLD ($r = 0,472$, $p < 0,01$)³. La fel se întâmplă și în Rusia cu noul Partid Comunist (KPRF). Corelația dintre suprafața exploatațiilor nobililor anterioare anului 1917 și votul pentru KPRF este semnificativă, dar mai slabă decât în celelalte cazuri ($r = 0,418$, $p < 0,05$)⁴. Dar relația cea mai puternică dintre dimensiunile exploatațiilor latifundiare și votul pentru partidul succesor partidului socialist local apare în fosta Republică Democrată Germană ($r = 0,943$, $p < 0,01$). Partidul Democrației Sociale (PDS) obține cele mai mari succese electorale tocmai în regiunile caracterizate de marea exploatare agricolă⁵.

Cum relațiile dintre exploatarea latifundiară pre-comunistă dominantă într-o regiune și votul pentru partidul succesor partidului socialist local rămâne semnificativă în cele trei țări și în condiții de control, concluzia este existența unui model

¹ Jacek LUBECKI, „Echoes of Latifundism? Electoral Constituencies of Successor Parties in Post-Communist Countries”, *East European Politics and Societies*, vol. 18, no. 1, 2004, pp. 10-44.

² *Ibidem*, p. 23.

³ *Ibidem*, p. 30.

⁴ *Ibidem*, p. 40.

⁵ *Ibidem*, p. 34.

regional. Exploatarea latifundiare pre-comuniste îi țineau pe țăranii săraci și pe proletarii agricoli într-o puternică dependență. Aceștia au fost ulterior „capturați” de statul comunist în procesul de urbanizare și industrializare. Țăranii și proletarii agricoli au continuat să lucreze în fermele de stat, dar au beneficiat de nebănuite posibilități de promovare socială: s-au mutat în blocurile de locuințe construite în jurul obiectivelor industriale implantate în zonă, au urmat cursurile gratuite ale școlilor publice, au fost cooptați în rândurile aparatului de stat și de partid sau au muncit mici loturi de pământ rezultate în urma reformei agrare comuniste. Cum remarcă autorul, abia acum sesizăm importanța lor pentru susținerea îndelungată a comunismului. Prăbușirea statului asistenționist-modernizator și toate consecințele sale socio-economice îi predispun pe noii electori din aceste zone de fostă exploatare latifundiară să voteze cu partidele succesoare partidelor comuniste locale.

Neo-dependența rurală nu este însă singura explicație. Lectura facilă a distribuției teritoriale a voturilor ar putea conduce la dihotomia remarcată în discursul public de către Daniel Barbu. Se spune că ar exista, în fapt, două Români, una urbană, relativ mai tânără și mai educată, conectată la modernitatea europeană, locuită de un *homo oeconomicus*, imaginea unui cetățean matur, capabil să facă alegeri independente, responsabile și raționale și alta rurală, populată de o țărănime îmbătrânită, lipsită de resurse și inițiativă, dependentă etic și economic de bunăvoința guvernului, tradițională și imobilă, ruptă de ambianța secolului XXI și incapabilă să facă față exigențelor europene, după descrierea autorului¹. Este adevărat, dependența locală se manifestă prin susținerea partidului la guvernare în campaniile electorale, din moment ce țăranii sunt interesați de avantajele pe care o astfel de susținere le-ar putea furniza. Fără să nege existența neo-dependenței, Daniel Barbu propune însă altă lectură a fenomenului. Ruptura dintre țărani și restul societății nu este, așa cum s-ar putea crede, o reacție la fenomenul modernizării și integrării europene, ci un dat pe care țăranii români l-au acceptat deja și pe care încearcă să-l folosească. Țăranii au înțeles repede ireversibilitatea decolectivizării și s-au împăcat cu riscurile care decurg din aceasta. Ei sunt conștienți că agricultura modernă este imposibilă fără ajutoare publice consistente, că fără ajutorul statului foarte puțini vor putea deveni competitivi și productivi.

Exemplul pe care Daniel Barbu îl dă provine dintr-un studiu recent al lui Katherine Verdery². Sătenii hunedoreni pe care autoarea îi studiază nu se manifestă ca purtători ai unei mentalități socialiste durabile și au motive întemeiate de insatisfacție față de administrațiile postcomuniste, cu precădere față de cele social-democrate. Țăranii s-au împăcat spontan cu riscurile pe care decolectivizarea era menită să le introducă într-o societate obișnuită să fie apărută de eșecul economic și au acceptat fără rețineri individualizarea relațiilor de reciprocitate și a rețelelor de obligații mutuale ce guvernau agricultura socialistă³. Astfel descrisă de Verdery, capacitatea de calcul economic a țărănimii nu a fost nici mai puțin liberală, nici mai irațională decât cea pusă în lucru de întreprinzătorii urbani. În compoziția economiei rurale, pământul nu constituie decât materia primă; timpul, creditul, relațiile de muncă, dotarea cu echipamente și gestiunea riscului sunt factori de

¹Daniel BARBU, *Politica pentru barbari*, Nemira, București, 2005, p. 173.

²Katherine VERDERY, *The Vanishing Hectare. Property and Value in Postsocialist Transylvania*, Cornell University Press, Ithaca, 2003.

³Daniel BARBU, recenzie la Katherine VERDERY, *The Vanishing Hectare...cit.*, *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. V, nr. 3, 2005, p. 789.

producție mai importanți chiar decât titlul de proprietate. Sătenii nu constituie, așadar, o populație arhaică și nostalgică, care s-a „întors” în viața publică românească după 1989 și care, înarmată cu o agendă socială și economică proprie, se încapătănează să dănuie sub formă de obstacol în calea europenizării țării și a liberalizării politicii postcomuniste. Dimpotrivă, Katherine Verdery constată limpede „moartea țărănimii”, așa cum aceasta a fost modelată succesiv de reforma agrară din 1921, de colectivizarea din anii '50 și de dezmembrarea proprietății colective la începutul anilor '90¹.

Mai preocupate de costurile scăzute ale consumului urban, guvernele succesive au comprimat cât mai mult prețurile produselor agricole, împiedicând astfel acumularea de capital în micile ferme românești. Astfel, consideră Daniel Barbu, țărani nu sunt atașați de trecutul lor socialist și de precaritatea capitalului lor social din proprie voință, ci sunt mai curând refuzați din viitorul capitalist datorită politicilor unui stat ce refuză categoria micilor exploatați². Lumea rurală românească este un peisaj dezolant produs de înapoiere, proletarizare prin migrație internațională, deziluzia reîmproprietăririi și neîncrederea față de autoritățile publice incompetente în a returna pământurile colectivizate, lipsa accesului la credit, emanciparea socială și economică ratată, devalorizarea pământului ce încetează să mai fie o sursă sigură de venit, în final, dependența față de mecanica distribuirii subsidiilor – controlată de autoritățile locale și guvernamentale.

Fenomenul este pentru Daniel Barbu o excludere politică de „sus în jos”, mai curând decât o „boicotare” culturală și voluntară din partea țărănimii. Statul le-a restituit doar o parte din proprietăți, dar i-a scutit de obligații fiscale pentru o lungă perioadă. Chiar fără să contribuie la bugetul comun – cei mai mulți dintre țărani continuând să lucreze pe cont propriu – ei au beneficiat neîntrerupt de despăgubiri pentru calamități naturale, asistență socială și medicală, pensii, educație gratuită. Astfel, țărani au fost cu bună știință scutiți de a se comporta ca cetățeni. Reîmproprietărirea a avut loc fără deliberarea, participarea și responsabilizarea lor. Ei nu au fost invitați să participe la avantajele regimului democratic și nici să profite de libertatea economică pe care acesta o presupune, ci au fost abandonați dependenței. Cu toate acestea, țărani nu și-au pierdut încrederea în regimul politic ca atare. Dacă nu diferă în multe privințe de cei de la oraș, locuitorii de la sat sunt mai mulțumiți de calitatea democrației și se așteaptă într-o proporție mai mare ca integrarea europeană să aducă un spor de democrație. Votul pentru PSD poate apărea, deci, ca un efect pervers al încrederii în democrație, exprimat electoral în cadrul unor relații de dependență. Dacă ar putea să se izoleze complet de restul societății și să nu voteze niciodată, țărani preferă politicienii PSD, mai ales pe cei din orizontul local, pentru că ei rămân, în ciuda delegitimării, singurul interlocutor cu care țărani își pot negocia statutul economic și social³. Chiar dacă nu dezmințe dependența rurală locală puternică față de fuziunea dintre birocrăția de stat, interesele corporative din agricultură și patronajul partizan, Daniel Barbu atrage atenția asupra naturii mecanismului de dependență și asupra situației specifice a țărănimii în cadrul electoratului românesc.

Pentru o înțelegere a „neo-dependenței” rurale românești avem nevoie de o analiză mai aprofundată a relațiilor la nivel local. Un instrument pe care îl vom folosi este Eurobarometrul Rural realizat de Gallup în noiembrie 2002, la comanda

¹ *Ibidem*, p. 790.

² Daniel BARBU, *Politica pentru barbari*, cit., p. 175.

³ *Ibidem*, pp. 177-179.

Fundației pentru o Societate Deschisă. Eurobarometrul cuprinde două sondaje de opinie, unul realizat la nivel individual, în gospodării și altul la nivel de comună și sat, cei intervieuați fiind primari, viceprimari, secretari sau contabili ai primăriei, în număr total de 151. Din interviurile cu autoritățile locale din mediul rural aflăm nu doar distribuția apartenenței politice a primarilor și viceprimarilor, dar și distribuția geografică a ponderii lor. Desigur, datele prezentate în tabelele de mai jos sunt datele anchetei de teren. În fapt, în 2000 PSDR obținea 36,7% din numărul total de voturi pentru primării și 35,5% din mandatele de primari la nivel național. Distribuția pe provincii istorice arată că PSD avea în 2002, conform sondajului, majoritatea primarilor și viceprimarilor în toată țara, cu excepția provinciilor intracarpate. De asemenea, partidul deținea și majoritatea în consiliile județene.

Tabelul 14

*Distribuția funcțiilor politice la nivel local în 2002,
pe partide, în procente*

	Din partea cărui partid a candidat actualul primar în ultimele alegeri	Cărui partid îi aparține actualmente primarul	Cărui partid îi aparține viceprimarul	Care partid are majoritatea în Consiliul Județean
ApR	8,6	1,3	2,0	0,7
PD	10,6	11,3	11,9	3,3
PNL	11,3	8,6	8,6	0,7
PNȚCD	2,6	2,0	1,3	----
PRM	2,6	0,7	0,7	----
PSD	49,0	66,9	60,9	78,8
UDMR	2,6	4,0	6,0	9,3
PUR	----	1,3	1,3	0,7
CDR	1,3	----	1,3	----
Indep./ alte partide + NS/NR	11,4	3,9	6,0	6,5
Total	100	100	100	100

Tabelul 15

*Ponderea primarilor PSD și a consiliilor județene
unde PSD deținea majoritatea în 2002*

	Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș	Muntenia, Oltenia, Dobrogea	Moldova, Bucovina	Total
Primari candidați ai PSD	(14) 30,4%	(41) 63,1%	(19) 47,5%	(74) 49,0%
Primari actuali ai PSD	(22) 47,8%	(49) 75,4%	(30) 75,0%	(101) 66,9%
Viceprimari actuali ai PSD	(18) 39,1%	(50) 76,9%	(24) 60,0%	(92) 60,9%
Majoritate PSD în Consiliul Județean	50,0%	90,8%	92,5%	78,8%

Corelația dintre ponderea candidaților PSD și majoritatea din consiliile județene ($r = 0,217$, $p < 0,001$, $N = 151$) este doar puțin mai mică decât cea dintre ponderea primarilor actuali și majoritatea din consiliile județene ($r = 0,221$, $p < 0,01$, $N = 151$). Acesta ar putea fi un indicator pentru migrația primarilor către PSD înregistrată în acea perioadă, una din motivațiile posibile fiind alocațiile bugetare mai mari din partea consiliilor județene. Privind distribuția geografică a migrației politice, ea apare de două ori mai mare în Moldova decât în celelalte provincii istorice. Vedem însă că există și alte legături între diferite funcții și instituții locale. Majoritatea PSD din consiliile județene este strâns legată de majoritatea PSD din consiliile locale, iar cea din urmă este legată de existența în localitățile respective a unor primari și viceprimari afiliați aceluiași partid. Aceste corelații confirmă ipoteza formulată de Alina Mungiu-Pippidi, anume dominația partidului de guvernământ în zonele rurale, îndeosebi în județele cele mai sărace.

Tabelul 16

Relația dintre funcțiile politice ale PSD și majoritatea PSD din consiliile județene și locale, 2000-2004

	Majoritate în consiliu județean	Majoritate în consiliu local	Primar PSD	Viceprimar PSD
Majoritate în consiliu județean	-----	0,483***	0,221**	0,216**
Majoritate în consiliu local	0,483***	-----	0,500***	0,286***
Primar PSD	0,221**	0,500***	-----	0,215**
Viceprimar PSD	0,216**	0,286***	0,215**	-----

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

S-ar putea însă ca preferința pentru PSD să vină și din faptul că aleșii PSD devin mai ușor interlocutorii altor autorități publice. Un avantaj al alegerii unui primar PSD în această perioadă este relația pe care acesta o poate stabili cu consiliul județean, de pildă. Funcționarii din comunele conduse de astfel de primari sunt mai des consultați de autoritățile județene atunci când consiliul județean ia o hotărâre legată de un proiect de dezvoltare, cum ar fi construirea unui nou drum, alimentarea cu apă sau cu gaz metan ($r = 0,223$, $p < 0,01$, $N = 151$). La fel, ei sunt mai des invitați la ședințele consiliilor județene. Nu este de mirare că funcționarii publici din comunele conduse de primari ai PSD se declară mai informați despre proiectele de dezvoltare ale consiliului județean ($r = 0,175$, $p < 0,05$, $N = 151$), dar și despre modul în care consiliile județene alocă sumele de echilibrare bugetară pentru primării ($r = 0,209$, $p < 0,05$, $N = 151$).

S-ar putea ca aleșii locali din rândurile PSD să fie interlocutorii privilegiați ai cetățenilor comunelor. Ei ar îndeplini o importantă funcție de comunicare, intermediind relațiile țăranilor cu autoritățile județene și naționale. Dacă relația specială a aleșilor locali ai PSD cu conducerile consiliilor județene a fost astfel pusă în evidență, datele nu confirmă o relație specială a acestora cu locuitorii satelor. Nici dominația relativă a PSD în consiliile locale, nici apartenența la PSD a primarului comunei nu sunt semnificativ legate de o predispoziție spre comunicare a țăranilor.

În comunele dominate de PSD cetățenii nu participă mai des la ședințele consiliului local, primăria nu organizează mai des ședințe publice, adunări cetățenești sau întruniri, dar nici cetățenii nu solicită mai des astfel de întâlniri decât în alte comune și nu se implică mai mult în probleme de interes public. Comunicarea dintre autoritățile centrale și județene și cetățenii din zonele rurale românești pare întreruptă la nivelul autorităților locale din comune, indiferent de apartenența politică a acestora. Ca urmare, rolul special de comunicare între aleșii PSD și țărani români nu poate fi pus fără dubiu în evidență, dar poate fi compensat de relațiile pe care aleșii locali ai PSD le au cu autoritățile județene de care depind până la urmă consiliile locale ale localităților rurale.

Ipoteza performanței instituționale

Ipoteza importanței percepției electorilor asupra situației economice s-a impus în anii '60 în studiul comportamentului electoral sub eticheta binecunoscută de „vot economic” (*economic voting*). Așa cum reamintește Seligson, există două laturi ale teoriei votului economic¹. Teoria votului sociotropic se așteaptă ca votul individual să fie influențat de percepția alegătorilor asupra economiei naționale. Teoria votului egotropic, în schimb, pune accentul pe percepția alegătorului asupra situației financiare personale și a propriei gospodării. Votul economic nu este, de fapt, decât un capitol al marii teorii a alegerii raționale, teorie ce-i conține pe alegători drept actori raționali în căutare de beneficii. Astfel, alegătorii ar fi determinați în alegerea lor de evaluarea pe care ei o fac performanței politicii guvernamentale². Deși disputa continuă în privința dominației unui tip de vot economic asupra altuia, studii recente demonstrează importanța stimulentei economice asupra votului. Carey și Lebo pun chiar în evidență o importanță semnificativă a votului sociotropic³. O altă dispută ce continuă este cea privitoare la reperul pe care-l fixează alegătorii în evaluările lor electorale, el putând fi în trecut, anume performanța trecută a guvernului, sau în viitor, anume speranța pentru situația de mai târziu. Nu știm cu certitudine dacă votul retrospectiv este mai important decât cel prospectiv.

Evaluarea performanței economice de către alegători este poate mai importantă în tinerele democrații est-europene decât în democrațiile occidentale consolidate. Și asta pentru că tranziția spre democrație este însoțită de reforme economice dureroase. Cetățenii acestor noi democrații pot accepta suferința economică prezentă în speranța unui viitor mai bun. Schimbarea de guvern permite, în condiții economice proaste, blamarea foștilor guvernanți. Dar chiar și reforme radicale sunt posibile, crede Przeworski, prin stabilitate guvernamentală și consultări⁴.

¹ Amber L. SELIGSON, „Disentangling the Roles of Ideology and Issue Positions in the Rise of Third Parties: The Case of Argentina”, *Political Research Quarterly*, vol. 56, no. 4, 2003, pp. 465-475.

² Valdimir O. KEY, *The Responsible Electorate: Rationality in Presidential Voting, 1936-1960*, Vintage Books, New York, 1968; Edward R. TUFTE, *Political Control of the Economy*, Princeton University Press, Princeton, 1978; Morris FIORINA, *Retrospective Voting in American National Elections*, Yale University Press, New Haven, 1981; Roderick KIEWIET, *Macroeconomics and Micropolitics: The Electoral Effects of Economic Issues*, University of Chicago Press, Chicago, 1983.

³ Sean CAREY, Matthew J. LEBO, „Election Cycles and Economic Voter”, *Political Research Quarterly*, vol. 59, no. 4, 2006, pp. 543-556.

⁴ Adam PRZEWORSKI, *Democracy and the Market*, Cambridge University Press, New York, 1991.

Altfel, lipsa unui mandat pentru reformă, evitarea reformelor, neîndeplinirea promisiunilor sau o guvernare prea lungă predispozează partidele de guvernământ la sancțiuni din partea alegătorilor¹.

Noi suntem interesați de reacția alegătorilor nu față de economie, ci față de performanța autorităților publice. Chiar dacă în România consiliile județene sunt ordonatori de credite, nu putem spune că ele au o influență decisivă asupra economiei regionale. Ele au însă un rol administrativ ce nu poate fi neglijat. Joacă oare performanța consiliilor județene, dominate de diferite majorități politice, vreun rol în alegerile locale din România? Pentru a răspunde la această întrebare vom folosi datele colectate de Institutul pentru Politici Publice (IPP) despre performanța consiliilor județene în câteva domenii, precum gestionarea drumurilor și podurilor județene, protecția copilului, gestionarea bibliotecilor și muzeelor județene și managementul financiar al consiliilor județene. Indicatorii referitori la aceste domenii de gestiune au fost transformați de către IPP în indecși cumulativi corespunzând fiecărui domeniu. În final, prin adunarea celor cinci indecși corespunzând domeniilor, IPP a calculat un index al performanței generale ce ierarhizează consiliile județene de la 1 – cea mai bună performanță – până la 41 – cea mai slabă performanță (pentru o descriere mai largă a metodologiei construirii indecșilor v. Anexa).

Tabelul 17

Performanța generală a consiliilor județene în 2003

	Poziția ocupată de consiliile județene pentru toate domeniile analizate
AB	10
AG	12
AR	13
BC	22
BH	38
BN	36
BR	39
BT	23
BV	41
BZ	31
CJ	7
CL	20
CS	37
CT	19
CV	18
DB	35
DJ	27
GJ	21

¹José María MARAVALL, Adam PRZEWORSKI, „Political Reactions to the Economy: The Spanish Experience”, Juan March Institute Madrid, working paper no. 127/1998, <http://www.march.es/ceacs/ingles/Publicaciones/working/working.asp?Orden=1&All=1&page=8#tablarregistros> (acces: 23.10.2007)

GL	29
GR	17
HD	33
HR	40
IF	30
IL	32
IS	1
MH	24
MM	8
MS	4
NT	15
OT	25
PH	28
SB	26
SJ	11
SM	6
SV	3
TL	14
TM	16
TR	2
VL	5
VN	9
VS	34

Clasamentul IPP este folosit în analiza noastră cu scorurile inversate pentru a obține o variabilă cantitativă, valoarea corespunzătoare județului indicând performanța de la 1 – cea mai slabă performanță, la 41 – cea mai bună performanță. Corelațiile bivariante realizate cu variabile de vot sau structurale se dovedesc însă ne semnificative. Nu doar că votul nu pare să fie legat cumva de performanța consiliilor județene în anul anterior, dar performanța acestor consilii județene nu se dovedește legată de dezvoltarea județeană sau de capitalul uman din județ. Desigur, există o întreagă dezbateră despre cum percep retrospectiv alegătorii performanța instituțională. Nu este deloc evident că ei disting prea bine această performanță, decât dacă ea se transformă rapid în bunăstare, ceea ce nu este cazul în numeroase situații¹. Perspectiva alegerii raționale insistă asupra caracterului rațional al alegătorilor, dar cunoștințele relativ reduse de care dispun în general alegătorii pun la îndoială capacitatea de a judeca retrospectiv performanța politică, implicit raționalitatea alegerii lor. Mai mult, alegerea nu se rezumă la evaluarea pragmatică a performanței pentru că în joc intră și alte variabile semnificative, precum ideologia și valorile atașate ei². Importanța performanței administrației

¹ José María MARAVALL, „Accountability and the Survival of Governments“, Juan March Institute Madrid, working paper no. 219/2005; Marta FREILE, „Political Knowledge and the Logic of Voting: A Comparative Study“, Juan March Institute Madrid, working paper no. 223/2006, <http://www.march.es/ceacs/ingles/Publicaciones/working/working.asp?Orden=1&All=1&page=8#tablaregistros> (23.10.2007)

² Margit TAVITS, „Principle vs. Pragmatism: Policy Shifts and Political Competition“, *American Journal of Political Science*, vol. 51, no. 1, 2007, pp. 151-165.

publice în formarea opțiunilor electorale trebuie deci luată în calcul cu rezervele de rigoare, dar nu cred că trebuie exclusă din analiză.

Concluzii

Observația de la care am plecat în cercetarea de față era distribuția particulară a preferințelor electorale la scrutinele succesive din 2000 și 2004. Preferințele pentru partidul de guvernământ în acest interval (PSD) și pentru opoziție (Alianța D.A. PNL-PD) – măsurate la nivel agregat de județ – sunt legate de gradul de dezvoltare locală, dar și de localizarea geografică. Astfel, partidul de guvernământ din 2004 obținea cele mai multe voturi în județele caracterizate de cele mai mici rate de dezvoltare locală, capital uman, educație, dezvoltare urbană, dezvoltare rurală, informare. În același timp, partidul obținea cele mai mici scoruri electorale în județele Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului. Cum județele din această parte a țării sunt în medie mai dezvoltate, trebuia determinat factorul discriminator. Acesta s-a dovedit a fi localizarea județului în interiorul arcului carpatic și nu gradul de dezvoltare. Există, cu ocazia scrutinelor din 2004, cel puțin, o înclinație a electorilor transilvăneni de a nu vota PSD, înclinație pe care alți autori credeau că o scot în evidență chiar mai înainte, cu ocazia altor alegeri.

Tendința voturilor pentru PSD de a se concentra în județele cele mai puțin urbanizate, chiar în cele cu dezvoltare rurală mai redusă, cu indici mai scăzuți de dezvoltare a capitalului uman, cu o populație mai puțin educată și informată, este pusă pe seama izolării acestor comunități în logica unei „neo-dependențe”. Elitele locale ce controlează accesul la resurse – majoritatea furnizate tocmai de un stat cu funcții de asistență, dar și clientelar – dispun de voturile celor dependenți, de locuitorii comunelor subdezvoltate, izolate de dinamica progresului urban. Migrația semnificativă a primarilor de la alte partide către PSD, remarcată în perioada 2000-2004, poate fi explicată prin avantajele conferite de această apartenență: o comunicare mai bună cu autoritățile centrale sau județene, care sunt și ordonatori de credite și, eventual, suplimentări de fonduri¹. O explicație alternativă avansată este rolul special pe care îl au acești aleși locali ai PSD în comunicarea cu cetățenii: abandonați de guverne succesive insensibile la dificultățile adaptării comunităților rurale la noile reguli economice, țărani identifică PSD drept principalul partener de dialog. Dacă așa stau lucrurile, ele trebuie exemplificate. Analiza noastră nu identifică un rol special al liderilor locali ai PSD în comunicare. În localitățile conduse de aceștia nu există un nivel mai ridicat de comunicare între cetățeni și autorități, nici una dintre părți nefiind mai activă în inițierea dialogului decât în localități gestionate de aleșii altor partide.

Ipoteza performanței instituționale ar fi fost altă explicație alternativă. Din perspectiva alegerii raționale, electorii români ar fi trebuit să-i recompenseze pe aleșii locali performanți și să-i sancționeze pe cei neperformanți, chiar dacă modul de estimare a performanței instituționale de către alegătorii români rămâne încă o

¹ Pentru o măsură a migrației politice, v. rezultatele anchetelor realizate de Institutul pentru Politici Publice în 2001 și 2003 la <http://www.ipp.ro/altmateriale/Migratia%20politica%202001.pdf> (acces: 23.10.2007) și <http://www.ipp.ro/altmateriale/Dinamica%20migratiei%20primarilor%202003.pdf> (acces: 23.10.2007)

necunoscută. Cum această ipoteză nu se bucură de nici un sprijin empiric în cercetarea de față, singurul fenomen electoral demonstrat rămâne preferința alegătorilor din Transilvania pentru alternanța politică, fără legătură cu gradul de dezvoltare locală și performanța consiliilor județene. O explicație ar putea fi influența puternică a politicii naționale asupra celei județene, dar și capacitatea administrativă a județelor din România, care nu generează politici publice semnificative pentru alegători. Analiza preferințelor pentru primarii municipiilor din România ar putea fi, din acest punct de vedere, diferită. Dar această sarcină revine cercetărilor viitoare.

ANEXĂ

Tabelul A

Indicatori de performanță instituțională a consiliilor județene din România în 2003

Indicator	U.M.
Drumuri și poduri județene	
1. Elaborarea de către Consiliul Județean a unei strategii de dezvoltare pentru zona drumurilor și podurilor județene	---
2. Ponderea drumurilor județene modernizate în totalul rețelei de drumuri județene	---
3. Ponderea drumurilor județene de pământ în totalul rețelei de drumuri județene	---
4. Ponderea drumurilor județene cu durata de serviciu expirată în totalul rețelei de drumuri județene	---
5. Realizarea unei clasificări a podurilor județene pe categorii de risc	---
6. Numărul de reclamații primite de la utilizatorii drumurilor județene	Reclamații
7. Intervalul de timp mediu între două lucrări de modernizare pe același tronson de drum	Ani
8. Durata medie de execuție pentru lucrările de întreținere pentru drumurile județene	Zile/km
9. Durata medie de execuție pentru lucrările de modernizare pe drumurile județene	Zile/km
10. Costul mediu al lucrărilor de întreținere pentru drumurile de șes	Lei/km
11. Costul mediu al lucrărilor de întreținere pentru drumurile de deal	Lei/km
12. Costul mediu al lucrărilor de întreținere pentru drumurile de munte	Lei/km
13. Costul mediu al lucrărilor de modernizare pentru drumurile de șes	Lei/km
14. Costul mediu al lucrărilor de modernizare pentru drumurile de deal	Lei/km
15. Costul mediu al lucrărilor de modernizare pentru drumurile de munte	Lei/km
16. Diferența între costurile medii totale finale în urma execuției lucrării de modernizare și costurile medii totale prognozate în proiectul tehnic	---
17. Atragerea de fonduri externe de către Consiliul Județean pentru domeniul drumurilor și podurilor județene	---
18. Ponderea cheltuielilor de investiții în totalul cheltuielilor pentru drumuri și poduri județene	---
19. Alocarea de către Consiliul Județean a unor fonduri pentru calificarea, perfecționarea și specializarea profesională a salariaților din departamentul de drumuri și poduri județene	---
Protecția copilului	
1. Elaborarea unei strategii de dezvoltare pentru zona protecției copilului	---

2. Atragerea de fonduri externe de către Consiliul Județean pentru domeniul protecției copilului	---
3. Ponderea personalului de specialitate în totalul personalului care lucrează în domeniul protecției copilului	---
4. Numărul de copii, din sistemul de protecție a copilului, care s-au mutat de cel puțin două ori de la un asistent maternal la altul în decursul unui an	Copii
5. Numărul de sarcini la adolescentele (12-16 ani) din sistemul de protecție a copilului	Sarcini
6. Numărul de copii din sistemul de protecție a copilului aflați în evidența poliției pentru diverse fapte anti-sociale	Copii
7. Ponderea copiilor aflați în familia extinsă (rude până la gradul IV) în numărul total de copii aflați în plasament sau încredințare în mediu familial	---
Biblioteci județene	
1. Numărul total al cititorilor activi ai bibliotecii județene	Cititori
2. Ponderea cititorilor din afara municipiului reședință de județ, în totalul cititorilor activi ai bibliotecii județene	---
3. Fondul de carte în limbi străine al bibliotecii județene (număr titluri)	Titluri
4. Fondul de carte în format electronic al bibliotecii județene (număr titluri)	Titluri
5. Biblioteca Județeană are o pagină proprie de web	---
6. Numărul de apariții în presă ale bibliotecii județene	Apariții presă
7. Folosirea unui instrument de evaluare a satisfacției utilizatorilor bibliotecii județene	---
8. Biblioteca Județeană este deschisă în zilele de weekend	---
9. Atragerea de fonduri externe pentru biblioteca județeană	---
10. Numărul tranzacțiilor de împrumut per cititori activi ai bibliotecii județene	Tranzacții împrumut / cititor activ
11. Ponderea cheltuielilor pentru cărți și publicații în totalul cheltuielilor bibliotecii județene	---
12. Alocarea de către biblioteca județeană de fonduri pentru calificarea, perfecționarea și specializarea profesională a salariaților bibliotecii județene	---
Muzee județene	
1. Ponderea numărului total de vizitatori ai muzeului județean în populația județului	---
2. Numărul grupurilor școlare care au vizitat muzeul județean	Grupuri școlare
3. Numărul total de publicații ale muzeului județean	Publicații
4. Atragerea de fonduri externe pentru muzeul județean	---

5. Numărul total de apariții în presă ale muzeului județean	Apariții presă
6. Numărul total de evenimente (expoziții, mese rotunde, concerte, lansări de carte, simpozioane, etc.) organizate de muzeul județean	Evenimente
7. Numărul total estimat al beneficiarilor evenimentelor organizate de muzeul județean	Beneficiari
8. Alocarea de fonduri pentru cărți și publicații de către muzeul județean	---
9. Alocarea de fonduri pentru calificarea, perfecționarea și specializarea profesională a salariaților muzeului județean	---
Management financiar al consiliului județean	
1. Ponderea veniturilor proprii în totalul veniturilor consiliului județean	---
2. Ponderea cheltuielilor cu autoritățile publice în totalul cheltuielilor consiliului județean	---
3. Diferența între veniturile proprii realizate și cele prevăzute inițial, ale consiliului județean	Mii lei

Notă: Scorurile asociate județelor în clasamentele IPP, pe fiecare indicator de performanță, dar și pe fiecare domeniu analizat, sunt calculate după următorul algoritm. Fiecărui județ îi este asociată o poziție de la 1 la 41 conform valorii obținute pentru indicatorii de performanță. Acolo unde diferite județe înregistrează valori egale pentru același indicator, aceste județe vor primi aceeași poziție în cadrul clasamentului. Sensul pozițiilor este de la 1 – cel mai performant județ pentru un anumit indicator/domeniu, până la 41 – cel mai puțin performant județ pentru un anumit indicator/domeniu. Poziția de 41 este asociată și județelor care nu au pus la dispoziția IPP informații pentru respectivul indicator. Acolo unde un anumit indicator nu este relevant, județul respectiv este exclus din clasament (de exemplu, întreținerea drumurilor de munte într-un județ de câmpie).

Media scorurilor pe domeniu este calculată ca media aritmetică a scorurilor obținute pentru indicatorii din fiecare domeniu (pentru domeniul drumurilor și podurilor județene media aritmetică este calculată numai cu referire la acei indicatori pentru care datele sunt relevante). Media generală a fiecărui județ pentru toate domeniile analizate este calculată ca medie aritmetică a tuturor scorurilor obținute de acel județ pentru fiecare domeniu de responsabilitate inclus în baza de date.